

Förslag

till ändring av byggnadsplan för fritidsområdet

HAMMERSTA 4:1

med därifrån avskilda lägenheter

i Gåsinge-Dillnäs socken, Daga kommun,
Södermanlands län;

upprättat år 1971 av

Lars Wählin
lantmätare

Skala 1:2000

20 10 0 20 40 60 80 100 120 140 160 180 200 meter

Grundkartan ajoudförd till september 1971

Beteckningar på grundkartan se Kungl lantmäteristyrelsens cirkulär S 45/1966

Koordinatsystem: Rikets system

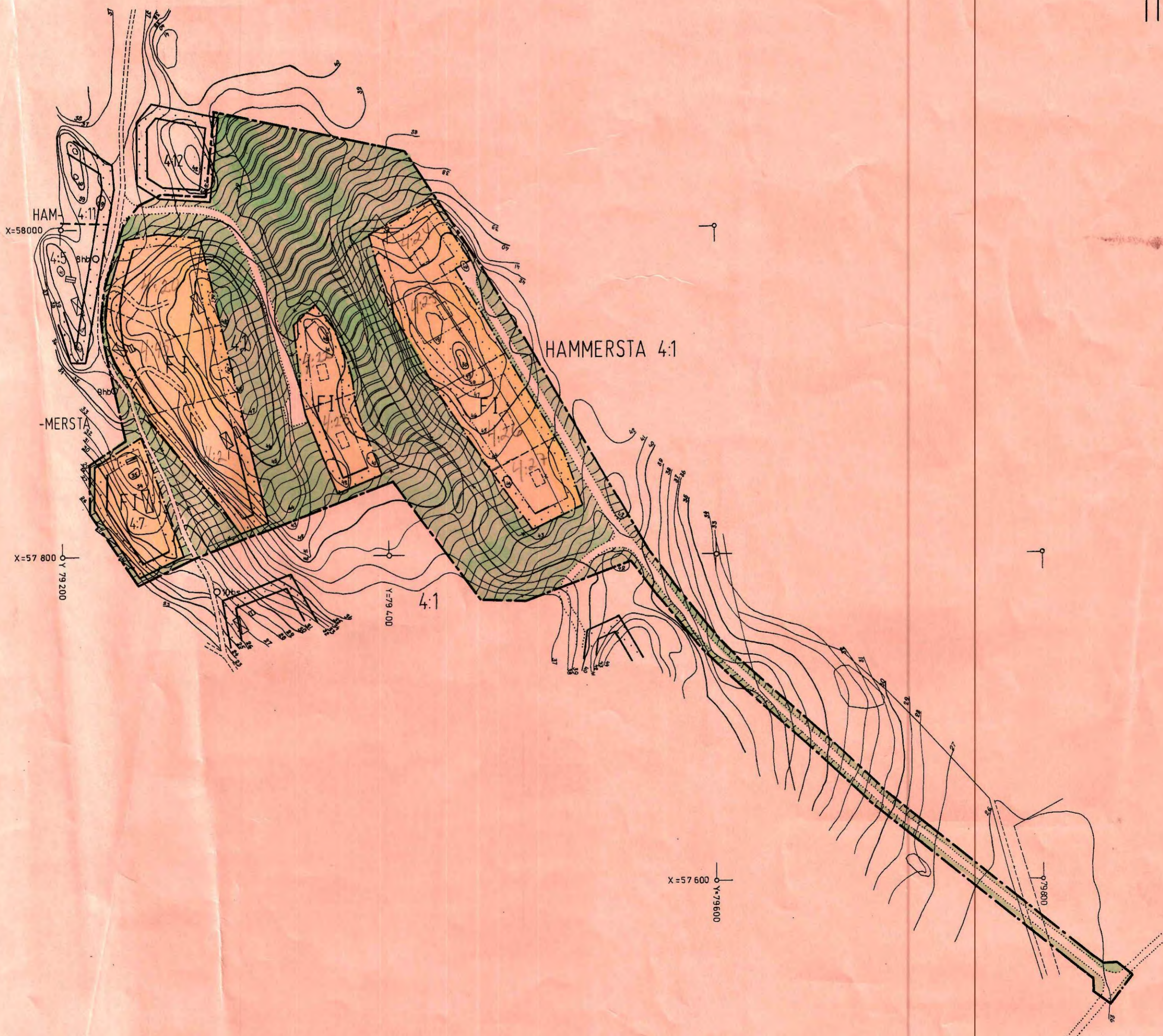
Beteckningar på byggnadsplan

- Byggnadsplanegräns 3 meter utanför området
- Gällande områdes- och bestämmelsegräns
- Gällande områdes- och bestämmelsegräns avsedd att utgå
- Områdesgräns
- Bestämmelsegräns
- Gränslinjer avsedda att fastställas
- ▨ Park eller plantering
- ▨ Park (vattenspegel)
- FI Område för bostadsändamål, fristående hus i en våning
- Mark som icke får bebyggas
- Vägmark
- ☐ Föreslaget byggnadsläge

Antaget av Daga kommunfullmäktige den 3 mars 1972 § 31

Karl Forsbäck
kommunfullmäktiges ordf

Länsstyrelsen i Södermanlands län fastställde 20.9.1972 den byggnadsplan denna karta avser, och har detta beslut enligt 150 § tredje stycket byggnadslagen vunnit laga kraft; be-tygar Nyköping som ovan.
Enligt uppdrag
V Alexandersson

Bestyrkes å tjänstens vägnar

Ulla Werner

P 72-15

ÄNDRING AV DETALJPLANER

del av Hammersta 4:1, Gnesta kommun

Tillägg till planbeskrivning, planbestämmelser,
genomförandebeskrivning och fastighetsägarförteckning

Antagandehandling 93-11-01

94-8

INNEHÅLL

---

	sid
Planbeskrivning _____	1
Handlingar	1
Planens syfte	2
Tidigare ställningstagande	2
Förutsättningar och förändringar	2
Bakgrund	3
Tomten	3
Byggnaderna	3
Grund	4
Fasader	4
Fönster	5
Tak	5
Skorsten	6
Entréer	6
Uthus mindre än 10 m ²	7
Ombyggnad för tilläggsisolering	7
Markbehandling	7
Stängsel och grindar	8
Skärmtak	8
TV-antenn	8
Planbestämmelser _____	9
Genomförandebeskrivning _____	10
Fastighetsägarförteckning _____	11

ÄNDRING AV DETALJPLANER

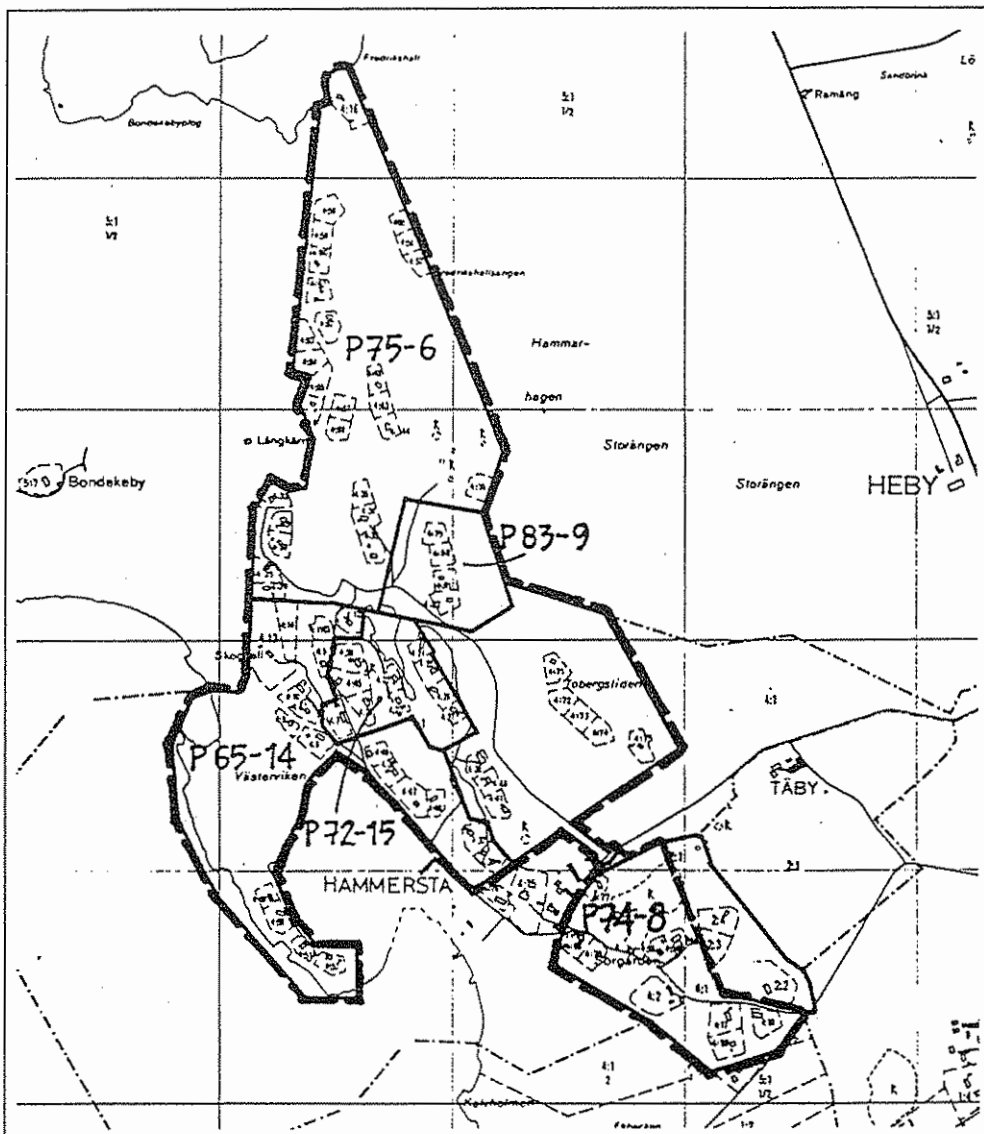
för del av fastigheterna Hammersta 4:1,
Gnesta kommun

Tillägg till detaljplanerna P65-14, P72-15, P74-8, P75-6 och
P83-9.

PLANBESKRIVNING

Handlingar

Till planen hör plankartor och planbestämmelser för detalj-
planerna P65-14, P72-15, P74-8, P75-6 och P83-9, samt
denna planbeskrivning, planbestämmelser, genomförande-
beskrivning och fastighetsägarförteckning.

Planens syfte

Syftet med planen är att bebyggelsen i området ska behålla en enhetlig karaktär, en "Hammersta stil". Om- och tillbyggnad ska underordna sig befintlig bebyggelsestil och enskilda detaljer ska samverka till en helhet.

Den karaktäristiska torpbebyggelsen som började uppföras inom Hammersta på 1960-talet är ryggåsstugor i en våning, relativt tätt grupperade inom varje fastighet men inte sammanbyggda. Fasader är utförda i stående oregelbunden panel eller liggtimmer, målade i Falu rödfärg. Taken är täckta med enkupigt tegel, torv eller trä. Husdetaljer är utförda som breda faluröda vindskivor, vita eller brunsvarta fönsterfoder, vitspröjsade fönster och brunsvarta dörrar, ofta pardörrar, med rombisk fönsterglugg. Till det karaktäristiska hör också den diskreta inplaceringen i terrängen samt frihet från staket kring tomter, något som är avgörande för Hammerstas helhetsintryck.

Tidigare ställningstagande

I översiktsplanen anges att Hammersta ingår i ett större område, Gåsinge-Dillnäs, som är av riksintresse för kulturmiljövården. Här ska särskild hänsyn tas till kulturmiljöintresset.

Förutsättningar och förändringar

Bakgrund

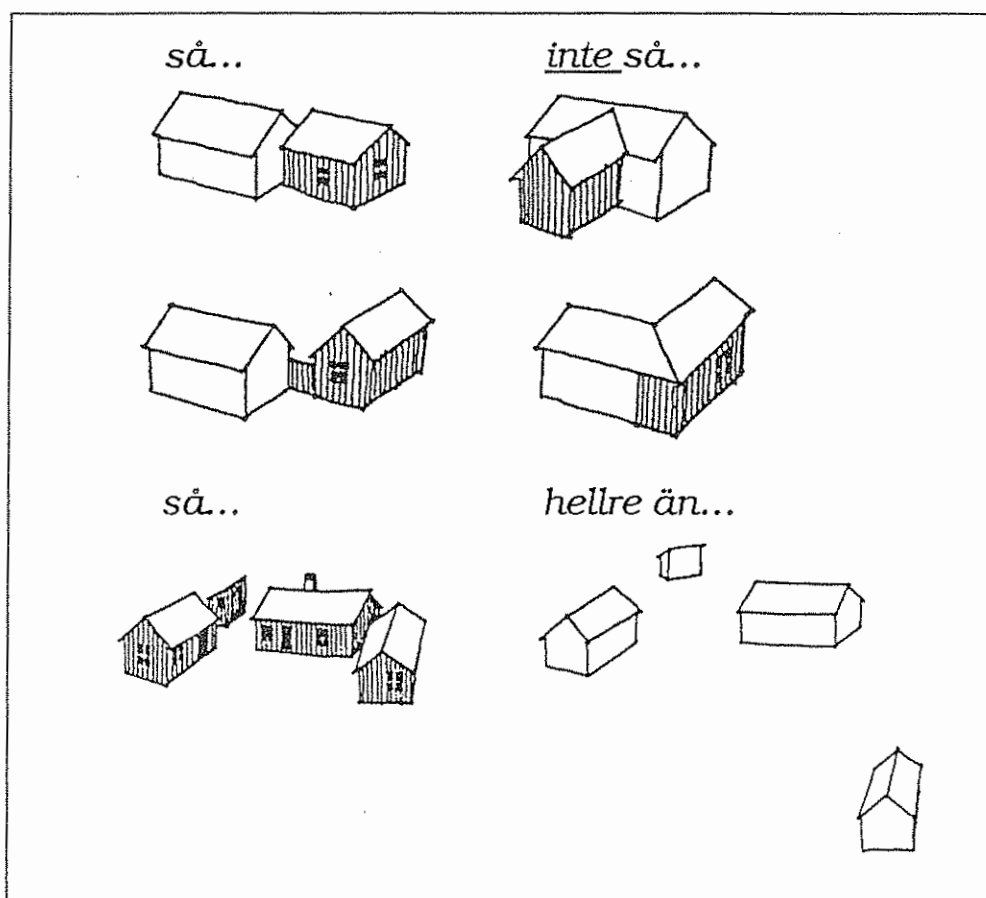
Gåsinge-Dillnäs socken samt del av Frustuna-Kattnäs socken är en gammal jordbruksbygd med rötter i bronsåldern. Landskapet och bebyggelsen är genuin med öppna odlings- och betesmarker insprängda mellan mörka skogar och ljusa insjöar, fornlämningar, medeltidskyrkor, byar och säterier.

Hammersta by har under många århundraden bestått av tre gårdar, som först i början av 1950-talet sammanlades till en fastighet med beteckningen Hammersta 4:1. Från denna har successivt avstyckats ett sjuttioal tomter för fritidsbebyggelse.

Idén bakom denna fritidsbebyggelse är att den ska utgöra komplement till stamfastighetens bondgård, vars jordbruks- och betesmark bibehållits intakt med fritidshusen känsligt inplacerade i gläntor och skogsbyn. Jordbruket och djurhållningen är en förutsättning för områdets öppna karaktär. Här finns flera typer av byggnader, de flesta nybyggda. Några äldre hus är hitflyttade.

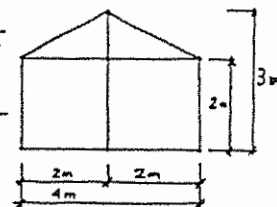
Tomten

Befintlig bebyggelse är skickligt och medvetet inplacerad i landskapet. Den ungefärliga nord-sydliga orienteringen av huskropparna samverkar med terrängen och låter rum och uteplatser veta mot öster och väster. Tillkommande byggnader bör placeras in diskret och samverka med terräng och vegetation. För att inte störa helhetsintrycket bör man undvika att placera bebyggelsen i utsatta och känsliga lägen t ex på höjder. Ofta får en sammanhållen bebyggelse en starkare karaktär än en utspridd. Byggnadens avstånd till gräns mot annan tomt bör vara minst 4,5 meter.

Byggnaderna

De första hus som byggdes inom Hammersta på 1960-talet gavs slanka proportioner. De är ryggåsstugor som är 4 meter breda, långsidorna 2 meter höga och måttet upp till taknock är 3 meter. De är inga kopior av gamla hustyper men proportioner, skala, material och färgsättning är traditionella och förankrade i bygden. Denna torpkaraktär utmärks av att vara sparsmakad och återhållsam, snickarglädje hör t ex inte hemma i området. Snarast associerar de till 1700-talets enkla parstugor i en våning.

Senare byggnader i området har gjorts kraftigare genom att byggas bredare och högre, men proportionerna är desamma. Det är dessa proportioner som är viktiga och som ska följas vid planering av tillkommande bebyggelse. Huskropparna får dock inte bli för stora. Husen ska inte vara högre än en våning (undantagen utgörs av hitflyttade hus samt av stamfastighetens och de bofastas byggnader).

Förstukvistar är främmande i Hammerstabebyggelsen, och förändrar karaktären på torpen. Detsamma gäller verandor, trädäck och altaner.

Planlösningarna följer inte några traditionella typer och varierar från hus till hus.

Grund

Många Hammerstahus har torpargrund, d v s huset är lagt på stenplintar med luft- och eventuellt kryputrymme under byggnaden. Ibland är luftrummet avtäckt med svart- eller rödmålad bräda för att man inte ska kunna se in under huset. Andra har hel stenfot, d v s hela huskroppen vilar på sten. Det är viktigt att se till att en sådan grund ventileras så att det inte går röta i huset. Källare är ovanligt i Hammerstabebyggelsen, men kan ibland vara motiverat av grundläggningsskäl. Undvik höga, ljusa socklar, det ger lätt ett intryck av att huset "svävar".

Fasader

Det karaktäristiska materialet för Hammerstabebyggelsen är stående, ohyvlat träpanel, lockpanel eller locklist. Panelen är ofta i okantat virke eller virke med oregelbundna dimensioner t ex blandat 4" med 8", som ger fasaden en levande, varierad yta. Liggande träpanel är främmande inslag. Däremot finns några liggstimmerhus i området, bl a äldre, hitflyttade byggnader. Det finns även tre putsade hus, varav stamfastighetens är ett. Dessa utgör undantag och puts ska undvikas, liksom plåt, sten, tegel o dyl.

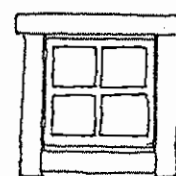
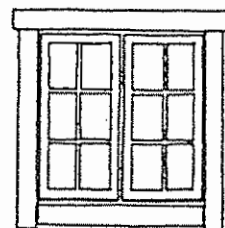
Målning utföres i falurött. Hammersta bebyggelse får sin karaktär av den färgen. Genuin Falu rödfärg har varit vanlig på träbebyggelse sedan 1700-talet. Äkta Falu rödfärg är en matt slamfärg med goda träskyddande egenskaper, lämplig på ohyvlat trä. Den tillåter träfasaden att "andas", och är lätt att komplettera när fasaden åldras och slits.

Knutarna ska inte markeras med vit eller svart färg. Vita knutar har varit ett sätt att efterlikna 1700-tals-herrgårdarnas

ljusputsade hörnmarkeringar och är en relativt sen företeelse, nationalromantik. Den hör på landsbygden i första hand hemma i egnahemsbyggandet, inte i torpbebyggelsen. Vita knutmarkeringar har inte tillämpats inom Hammersta annat i enstaka fall, och undantagsvis i torpen. Svarta knutmarkeringar kan återfinnas på traditionell uthusbebyggelse, men har inte tillämpats på Hammersta.

Fönster

Fönstren är husets ögon och avgörande för husets karaktär. Symmetriskt placerade fönster ger ett harmoniskt utseende. Många olika fönsterformer på samma byggnad ger ett splitttrat intryck. Fönstren inom Hammersta är utåtgående och ligger i fasadliv, och har oftast stående eller kvadratisk format. Ett vanligt fönsterformat är 1x1 meter i karmyttermått. Fönstren har i allmänhet två lufter med en mittpost, där varje luft är spröjsad så att den får två, fyra eller sex rutor. Det förekommer även spröjsade enluftsfönster. Undvik helst spröjsning som ger rutor med liggande format, vilket är en modern spröjsningsvariant. Mindre, liggande, långsmala fönster förekommer också, även de oftast spröjsade. Använd inte perspektivfönster, takfönster eller takkupor!

Fönsterfodren är breda och har minst dimensionen 4". För att undvika att vatten tränger in i skarvarna är det lämpligt att det övre, liggande fodret skjuter ut över det stående.

Fönstersnickerier (karmar, bågar och spröjsar) bör vara vita (linoljefärg är bra). Även fönsterfoder är av tradition oftast vita, men inom Hammersta är många fönsterfoder brunsvarta. Även brytningar mot grönt förekommer. Utvändiga fönsterluckor är ett främmande inslag i Hammerstas torpbebyggelse.

Tak

Till det som gör Hammerstabebyggelsen enhetlig hör takutformningen med väl tilltagen takfot och vindskivor. Taken är ordentligt utskjutande så att man får den tydliga och karaktäristiska skuggningen under takfoten. Ryggåskonstruktionens tre takstockar skjuter ut och är synliga i gavlarna.

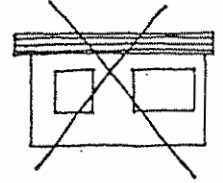
Sadeltak är normalt på boningshus. Pulpettak förekommer normalt endast på bodar. Några hitflyttade hus har brutet tak.

Den karaktäristiska taklutningen är 1:2. På bodar förekommer även 1:4, men det är en olämplig vinkel för taktegel med tanke på avrinning och bör undvikas.

Takmaterialet bör vara enkupigt tegel, torv eller trä. (Obs enkupigt tegel nyttillverkas i dag.) Även taktäckning av papp förekommer på bodar. Plåt, eternit el dyl bör inte användas.

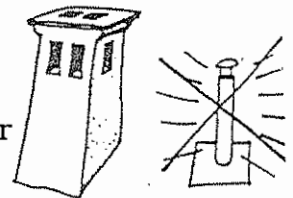

Vindskivor och vindbrädor är av trä och breda. Vindskivan bör vara minst 8" och målas i Falu rödfärg, brunsvarta förekommer även. Undvik vitt som ger huset ett mer splittrat utseende och liksom de vita knutarna, inte hör hemma i torpbebyggelsen.

Hängrännor görs av trä, invändigt klädda med takpapp och upphängda med vinkeljärn. De bör målas i brunsvart eller Falu rödfärg, ev järnvitriol eller stubbtjära. Undvik plåt- och plastrännor. "Stuprör" kan t ex anordnas i form av en hängande stör.

Skorsten

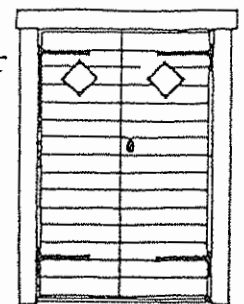
Liksom taken bidrar skorstenarna till helhetsintrycket. De flesta skorstenar inom Hammerstaområdet är murade och vitkalkade. De är oftast ganska höga och slanka. Undvik oputsat tegel, och undvik helst även plåtskorstenar. Måste sådana ändå användas se till att de är svarta, inte ljusa eller metallblanka. Samma gäller för övriga rörgenomgångar för ventilation etc.

Entréer

Ytterdörrarna har liggande profilerad, tjärad eller brunsvartmålad panel och en rombisk tittglugg. Dörren till boningshuset är vanligtvis en pardörr.

Dörrens insida är ofta målad med en ljus, "hammerstablå" färg. Komplettera med en innerdörr om ytterdörren isolerar för dåligt men inte går att ersätta av nyköpt dörr. Dörrfodren har samma dimension som fönsterfodren, 4", och är vitmålade (mer traditionellt) eller brunsvarta (vanligt inom Hammersta).

Yttertrappor är oftast enkla av trä i grova dimensioner 4" - 6", ibland i kombination med enklare sittbänkar och handledare, målade eller tjärade i svart/brunsvart.

Inbyggda förstukvistar, eller snickarglädje, hör normalt inte ihop med torpbebyggelse och bör därför inte byggas till inom Hammersta. Några hitflyttade hus av annan karaktär är dock försedda med förstukvist.

Uthus mindre än 10 m²

För uthus mindre än 10 m², s k friggebod, gäller inom Hammersta samma rekommendationer och regler som för övriga byggnader.

Ombyggnad för tilläggsisolering

De äldre byggnaderna kan vara dåligt isolerade och otäta. Notera att det är väl så viktigt att ha ett bra vindtätt skikt som att ha bra isolering. Byggnader som är utsatta för kraftig vind förlorar mycket värme genom att vindtrycket och vindsuget ökar genomströmningen. Att ha tätningsslistor i fönster och dörrar samt ordentligt vindtätt skikt i vägg, vindtät papp, kan därför ge bättre effekt än några extra centimeter isolering. Ofta räcker det med 10 cm isolering i ytterväggar, förutsatt att det vindtäta skiktet är noggrant utfört.

Vid tilläggsisolering är det viktigt att behålla byggnadens ursprungliga utseende. Därför är det bäst att ta ned ytterpanelen, ersätta isoleringen och förse den med vindtät papp (obs! inte plastfolie). Om ytterväggen byggs på måste fönstren flyttas ut i fasadlivet för att undvika utvändiga fönstersmygar.

Markbehandling

Hammerstabebyggelsen har torpkaraktär. Det bör gälla även markbehandlingen. Undvik att göra tomten till villaträdgård!

Avstå från stora markarbeten som kan ge ett konstlat intryck. Anpassa huset till terrängen i stället för tvärtom. Om marken sluttar kan man t ex låta husets ena sockel bli högre i stället för att plana ut marken.

Gångar ska inte asfalteras. Om det behövs, använd i stället grus eller naturstenplattor som passar in.

Det är viktigt att kunna åstadkomma skyddade uteplatser på tomten. Försök ordna dessa så naturligt som möjligt, direkt på marken och hellre avskärmade med växter än med plank. Upphöjda plankterrasser eller trädäck ger lätt ett konstlat intryck.

Försök spara befintliga träd och buskar. Förr i världen hade torpen i första hand en nyttoträdgård med kål, potatis, grönsaker, kanske även kryddor, humle, vinbärs- och krusbärsbuskar, äppel-, päron- och plommonträd. Vanliga prydnadsväxter var t ex syren, kaprifol, pion, isop, lavendel, löjtnantshjärtan, riddarsporre, stormhatt, lupin, lilja, rudbeckia, re-

seda, krasse, akleja och enklare rosor. Stora gräsmattor förekom inte. Idag är våra trädgårdar med självklarhet nästa uteslutande till för rekreation och avkoppling. Men det kan vara intressant, roligt och vackert att samtidigt söka sig tillbaka till en mer ursprunglig torpkaraktär i växtval och markanvändning och plantera växter som är naturliga på platsen eller har tradition som trädgårdsväxter.

Stängsel och grindar

Mönstret för tomtindelningen är huvudsakligen att hålla den brukbara arealen fri för åker eller kreatursdrift. Bebyggelsen har placerats i skogsbryn eller lagts på "lågavkastande" mark. I konsekvens med detta har inhägnader i form av stängsel endast satts upp där så krävs för att hålla kreatur bort från gårdstunen. Några stängsel eller staket för att markera tomtgränser bör inte behövas inom Hammersta.

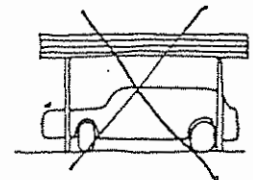
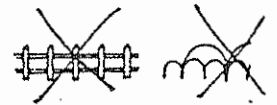
De stängsel som förekommer har i allmänhet utformats som störhägn. Murar, formklippta häckar, järnstaket och i viss mån även spjälstaket är främmande inslag inom Hammersta. Plank bör bara i yttersta undantagsfall uppföras och kräver bygglov.

Skärmtak

Skärmtak eller carport är främmande inslag inom Hammersta och bör inte förekomma.

TV-antenn

Placera ev TV-antenn diskret, inte nödvändigtvis på taket av huvudbyggnaden utan kanske i annat läge där den döljs bättre. Parabolerna känns främmande i området, och bör helst undvikas eller placeras mycket diskret.

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten.

Med B eller F betecknat område gäller att

- bebyggelse skall placeras diskret i samverkan med terräng och vegetation
- bebyggelse skall uppföras i en våning med den sörmländska ryggåsstugan som förebild
- fasader skall utföras i trä, stående lockpanel eller liggande timmer
- fasader, knutar och vindskivor skall målas i falurött, vindskivor ev i brunsvart
- foder kring dörrar och fönster skall målas i vitt, brutet vitt, brunsvart eller falurött, fönsterkarmar och bågar i vitt eller brutet vitt
- tak skall utföras som sadeltak med lutning 1:2, annan takutformning och lägre taklutning får förekomma för bodar och uthus
- takbeläggning skall utgöras av enkupigt rött lertegel, torv eller trä
- murade skorstenar skall putsas eller slammas vita och rörgenomgångar målas svarta
- ytterdörrar och trappor skall utföras brunsvarta alt obehandlade
- artfrämmande byggnader eller byggnadselement som t ex carport, förstukvistar, skärmtak och höga plank får inte uppföras
- lovplikt krävs för omfärgning av en- och tvåbostadshus och mindre komplementbyggnader.

För fastighet Hammersta 4:38, 4:39, 4:41 och 4:54 gäller

- bestämmelser enligt B eller F endast i skälig utsträckning för bebyggelsen.

GENOMFÖRANDEBESKRIVNING

Området är i stort sett utbyggt enligt detaljplanerna, ca fem fastigheter är obebyggda.

En samfällighetsförening kommer att bildas i området. En gemensamhetsanläggning upprättas för skötsel av vattenanläggning samt bad- och båtplatser.

Hammersta Gård avser att sköta om drift och underhåll av vägnätet. En fastighetsbildningsförrättning ska ske för att bilda servitut för utfartsväg för samtliga fritidsfastigheter inom Hammersta 4:1.

Gnesta kommun

Ann Lindqvist

Ann Lindqvist
Stadsarkitekt i Gnesta

Svante af Klinteberg

Svante af Klinteberg
Hammersta gård

Eva Hägglund

Eva Hägglund
Tyréns Infrakonsult AB

71-10-05

Dnr-D1 30/71

tillhörande förslag till ändring av byggnadsplan för
fritidsområdet Hammersta 4:1 med därifrån avskilda lä-
genheter i Gåsinge-Dillnäs socken, Daga kommun, Söder-
manlands län; upprättat år 1971

1 §

Byggnadsplaneområdets användning

Byggnadskvarter

Mom 1 Med F betecknat område får användas endast för
bostadsbebyggelse för säsongvistelse (fritids-
bebyggelse).

2 §

Mark som icke eller endast i mindre omfattning får bebyggas

Med punktprickning betecknad mark får icke bebyggas.

3 §

Byggnadssätt

Med F betecknat område får bebyggas endast med fristående
hus.

4 §

Antal byggnader och byggnadsyta å tomtplats

Mom 1 Å tomtplats, som omfattar med F betecknat område får
endast en huvudbyggnad jämte uthus uppföras.

Mom 2 Å tomtplats, som omfattar med F betecknat område får
huvudbyggnad icke upptaga större areal än 100 kvadrat-
meter samt uthus ej större areal än 30 kvadratmeter.

5 §

Antal tomtplatser inom byggnadskvarter

Inom byggnadskvarter får ej förekomma flera tomtplatser än
som illustrerats på byggnadsplanekartan.

6 §

Våningsantal

Å med I betecknat område får byggnad uppföras med högst en
våning.

LANTMÄTERIET

BESKRIVNING

SA

71-10-05

Dnr D1 30/71

Över förslag till ändring av den år 1965 den 13 december fastställda byggnadsplanen för del av Hammersta 4:1 i Gåsinge-Dillnäs socken, Daga kommun, Södermanlands län

Gällande byggnadsplan är fastställd den 13.12.1965.

Byggnadsplaneändringen har genomförts på begäran av ägaren av Hammersta 4:1, Arne Törnblom, och avser att bringa byggnadsplanen till överensstämmelse med den ändrade markdisposition, som föranledes av att en mindre dammanläggning anlagts på fastigheten.

Erforderliga samråd har skett med såväl länsarkitekten som landsantikvarien.

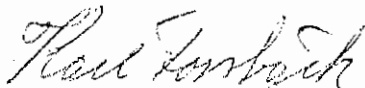
På tjänstens vägnar

Lars Wåhlin
Lantmätare

TILLHÖR DAGA KOMMUNFULLMÄKTIGES BESLUT DEN 3 mars 1972 § 31

Karl Forsbäck

Tillhör länsstyrelsens i
Södermanlands län beslut

1972-09-20

7125 15

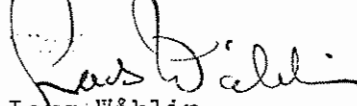
Dnr D1 30/71

7 §

Byggnadshöjd

Å med I betecknat område får huvudbyggnad ej uppföras till större höjd än 3,5 meter samt uthus ej till större höjd än 2,5 meter.

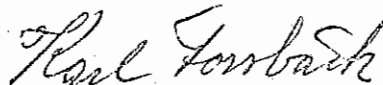
På tjänstens vägnar

Lars Wählin
Lantmätare

TILLHÖR DAGA KOMMUN - FULLMÄKTIGES BESLUT DEN

3 mars 1972 § 31

Tillhör länsstyrelsens i
Södermanlands län beslut
1972-09-20